

Toimeentulotuen ja työmarkkinatuen uudistamishdotukset

Aluksi

Seuraavassa esitämme sosiaali- ja terveysministeriön huomioita toimeentulotukea koskeviin kirjauksiin. Tuomme esiin, millaisia *oikeudellisia reunaehtoja* uudistusvaihtoehto ja kirjaukset pitävät sisällään. Korostamme, että toimeentulotuki eroaa työmarkkinatuesta ja muista etuuksista siinä, että se kiinnittyy perustuslain 19 §:n 1 momenttiin ja sitä koskevaan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöön. Perustoimeentuloa turvaavat etuudet, joihin mm. työmarkkinatuki kuuluu, ovat perustuslain 19 §:n 2 momentin piiriin kuuluvia etuuksia. Perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaisesti etuuksiin liittyy enemmän mahdollisuuksia asettaa ehtoja tuen saannille – kuitenkin niissäkin kyseisen säännöksen tavoite ja hyväksyttävyyssuhteet huomioon ottaen.

Toimeentulotuen asemasta suhteessa muuhun sosiaaliturvaan

Perustuslain 19 §:n 1 momentti koskee jokaisen oikeutta ihmisarvoisen elämän edellyttämään välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Kyseessä on viimesijainen tukimuoto, jonka ominaisuuksiin kuuluu se, että sen myöntäminen edellyttää tarveharkintaa. Tarveharkinnan perusteella arvioidaan, mikä on henkilön tosiasiallinen tuen tarve. Toimeentulotuki on luokiteltu perustuslain 19 §:n 1 momentin oikeutta konkretisoivaksi tukimuodoksi ja siksi se on myös viimesijainen ja tarveharkintainen tuki. Toimeentulotukilain 1 §:ssä tuki luokitellaan kuuluvaksi sosiaalihuoltoon (tämä koskee myös Kelan myöntämää perustoimeentulotukea, toki käytännössä rajatumminkin). Toimeentulotukea koskeva lainsäädäntö kuuluu STM:ssä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaat ja palvelut osaston vastuulle.

Toimeentulotuki on kokonaisuudessaan (perus-, täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki) viimesijainen tukimuoto, jonka olemassaoloa perustuslain 19 §:n 1 momentti edellyttää. Eli sitä tarvitaan tilanteissa, joissa henkilö tai perhe ei jostain syystä selviä sen hetkistä välttämättömistä menoistaan. Tästä syystä tuki myönnetään lyhyelle ajalle, eli pääsäännön mukaan vain kuukaudeksi kerrallaan. Tuki myönnetään ajatuksella, että se kohdennetaan tiettyihin menoihin ja se on perhekohtainen. Tuen ehdot ovat tapauskohtaisia, kun muissa sosiaaliturvaetuuksissa ehdot ovat ns. ryhmäkohtaisia. Muut etuudet myönnetään myös pidemmälle ajalle kaavamaisemmin todennettavien ehtojen perusteella kuin toimeentulotuki. Muissa etuuksissa ei myöskään kontrolloida, mihin tuen saaja saamansa tuen kohdentaa. Sen sijaan toimeentulotuessa asiakkaan tiedonantovelvollisuus on laaja ja tuen tarvetta selvitetään tiliotteiden ja tositteiden muodossa.

Tämä on syy sille, että toimeentulotukea ei pysty täysin yhdenmukaisin perustein vertaamaan muihin etuuksiin. Toimeentulotuen ja sosiaaliturvaetuuksien tavoitteet ovat erilaiset. Tarveharkintainen viimesijainen tuki tarkoittaa myös sitä, että tuen saannille ei voi asettaa lainsäädännössä täysin ehdottomia ja joustamattomia ehtoja.

Nykyinen toimeentulotukilaki ja toimeenpanon merkitys

Pohjatekstissä osa ehdotuksista on sellaisia, jotka kuuluvat tällä hetkellä toimeentulotuen toimeenpanon piiriin.

Eduskunta hyväksyi toimeentulotukilakiin viime vuoden lopulla muutoksia (1023/2022 - HE 127/2022 vp). Kyseisen hallituksen esityksen perusteluista voi lukea tarkemmin toimeentulotuen sisällön ja tavoitteet pähkinänkuoressa luvusta 2.1.1.2 (Toimeentulotuen tarkoitus ja oikeus tukeen s. 8, [HE 127+2022.pdf \(eduskunta.fi\)](#)). Lainmuutoksessa korostettiin Kelan ja sosiaalihuollon yhteistyötä ja lakiin tuli myös yhteistyötä tarkentavia muutoksia. Yksi muutos oli perustaa toimeenpanoa ohjaavat neuvottelukunnat alueille sekä valtakunnallinen neuvottelukunta STM:n yhteyteen.

Esimerkiksi perusosan alentamista koskeva uusi menettelysäännös (10 a §) edellyttää, että kun Kelassa harkitaan alentamista 40 %:lla asiakas voi välttää sen menemällä sosiaalihuollon viranomaisen sosiaalihuoltolain mukaiseen palvelutarpeen arviointiin. Tämä tähtää asiakkaan tilanteen kartoitukseen ja sen jälkeen asiakas voidaan ohjata esimerkiksi työllistymistä edistäviin palveluihin, kuten esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan taikka sitten sosiaalihuoltolain mukaiseen sosiaaliseen kuntoutukseen. Kuntouttavaa työtoimintaa koskevassa sosiaalihuollon piiriin kuuluvassa laissa säädetään aktivointisuunnitelmista, jotka ovat velvoittavia ko. lain ehtojen mukaan. *Pohjatekstissä oleva ehdotus sosiaalityöntekijän tapaamisesta on jo lainsäädännössä (10 a §).*

Perusosan alentamista koskevan menettelyn sujuvoittaminen kuuluu lain toimeenpanoon, joka tapahtuu Kelassa. Tämän tavoitteen edistäminen edellyttää hyviä henkilöstöresursseja ja prosesseja sekä Kelassa että hyvinvointialueen sosiaalihuollossa. Lain tasolla ei ole ollut tapana säätää yksityiskohtaisesti asiakasprosessin kulusta ja menettelyn yksityiskohdista.

Toimeentulotuen viimesijainen ja harkinnanvarainen luonne ja ehdotukset

STM:n näkemyksen mukaan pidämme joitakin ehdotuksia ongelmallisina toimeentulotuen harkinnanvaraisen ja viimesijaisen luonteen kannalta. Niiden edistäminen edellyttäisi sen selvittämistä, mikä toimeentulotuen roolin halutaan olevan sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuuteen ja sosiaalihuoltoon nähden. Lisäksi tulisi selvittää, onko tarkoitus irrottaa toimeentulotuki perustuslain 19 §:n 1 momentin piiristä. Muutos edellyttäisi tällöin sen arvioimista, mikä tuen tavoite ja asema perustuslain 19 §:n muiden momenttien suhteen olisi. Muutos olisi periaatteellisena muutoksena merkittävä ja kauaskantoinen.

Toimeentulotukilain viimesijaisen luonteen kannalta pidämme ehdotusta siitä, että hakematta jätetty työmarkkinatuki sijoitettaisiin toimeentulotukea koskevaan laskelmaan automaattisesti tulona. Viimesijaisen tuen on turvattava joka tilanteessa välttämätön toimeentulo, joten tällainen ehdoton säännös voisi johtaa joissain tilanteissa kohtuuttomiin lopputuloksiin. Kyseessä on kuukaudeksi kerrallaan myönnettävä perhekohtainen tuki. Tästä samasta syystä perustuslakivaliokunta vaati toimeentulotukilakia säädettäessä, että perusosan alentamispöytäkirjalla (10 §) tuli lisätä seuraava toteamus: *”...alentaminen voidaan tehdä vain, jos alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana.”* Tämä tarkoitti siis sitä, että kussakin tilanteessa on tehtävä tapauskohtainen arvio. Muuten laki ei olisi täyttänyt perustuslain 19 §:n 1 momentin vaatimuksia.

Toimeentulotukilain tavoitteisiin kuuluu asiakkaan itsenäisen selviytymisen edistäminen ja siten myös tukeminen työllistymisen polulla. Viime kädessä asiakasta tavataan ja ohjataan edellä selostetun 10 a §:n perusteella. Ensisijaista on ohjata asiakasta jo aiemmin. Uudessa toimeentulotukilain 14 d §:ssä säädetään toimeentulotukiasiain järjestyksestä, johon kuuluu esimerkiksi se, että Kela ja hyvinvointialue voivat tavata asiakasta yhdessä. Näissä tapaamisissa voidaan saada asiakkaan tilannetta selvitettyä ja asiakas ohjattua palveluiden piiriin.

Myös työttömyysturvan aikaisen karenssin siirtyminen automaattisesti toimeentulotuen perusosaan sitä 40 % alentavasti vailla tapauskohtaista harkintaa saattaisi johtaa ristiriitaan perustuslain 19 §:n 1 momentin kanssa. Tällaiset hyvin kaavamaiset ehdot eivät tästä syystä ole sopineet toimeentulotukilakiin ja taustalla oleviin sosiaalihuollon periaatteisiin. Näin siis, jos toimeentulotuki on, kuten tähän asti, viimesijainen sosiaalihuollon tukimuoto. Tuen tavoitteena on auttaa henkilöä ja perhettä selviytymään välttämättömistä menoeristä kyseisessä tilanteessa ja neuvoa muutoin vaikeuksien yli.

Toimeentulotukitietojen automaattinen luovuttaminen Maahanmuuttovirastolle

Tällä hetkellä tarkistettaessa toimeentulotukiasiakkaan oleskelustatusta toimeentulotuen myöntämistä varten, Maahanmuuttovirastoon (Migriin) on välittynyt tieto myös henkilön toimeentulotuen saannista. Sen sijaan kaikkien toimeentulotukitietojen automaattiseen lähettämiseen Migriin STM on suhtautunut aiemmin hyvin varauksellisesti. Ylipäättään tietojen luovutuksista säättämiseen viranomaiselta toiselle liittyy muun muassa vaatimus sääntelyn tarkkarajaisuudesta.

Sosiaalihuollon tiedot on säädetty salassa pidettäviksi. Arkaluonteisten tietojen luovutuksessa tulee aina ottaa huomioon myös perustuslakivaliokunnan esittämät kannanotot siitä, mitä tulee ottaa huomioon arkaluonteisten tietojen käsittelyssä. Säännöksiä ja määräyksiä yksityiselämän ja henkilötietojen suojasta sisältyy myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan, EU:n perusoikeuskirjan 7 ja 8 artikloihin sekä EU:n yleiseen tietosuojasetukseen. Yksityiselämän ja henkilötietojen suojan piiriin kuuluvien tietojen luovuttamista viranomaiselta toiselle on tarkasteltu useissa perustuslakivaliokunnan lausunnoissa. Valiokunta ei ole pitänyt esimerkiksi hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (ks. esim. PeVL 71/2014 vp s. 3/I, PeVL 62/2010 vp s. 3–4 ja PeVL 59/2010 vp, s. 4/I). Henkilötietojen käsittelyä on kuvattu tarkemmin edellä mainitun hallituksen esityksen (HE 127/2022 vp) säätämisyjärjestysperusteluissa luvussa 12.6. (s. 74).

Ehdotuksessa Kelalle haluttaisiin antaa oma-aloitteinen oikeus antaa tietoja hakijan toimeentulotukiasiakkuudesta Migrille, jotta Migri voisi tarvittaessa puuttua oleskeluluvan voimassaoloon. Tällöin tulee pohdittavaksi, onko tämän kaltainen tietojen luovutus yksinomaan oleskeluoikeuden arviointia varten perusteltavissa ja välttämätöntä. Tähän voi liittyä haasteita. Tietojen luovuttamisella on yhteys myös toimeentuloedellytyksen tasosta säättämiseen ulkomaalaislainsäädännössä.

Asumismenojen huomioiminen

Asumismenojen huomioimisesta säädetään toimeentulotukilaissa tällä hetkellä seuraavasti:

7 a § [\(9.12.2022/1023\)](#)

Asumismenot

Muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon seuraavat asumismenot:

- 1) yleisestä asumistuesta annetun lain [\(938/2014\) 9 §:ssä](#) tarkoitetut asumismenot;
- 2) muun kuin yhtiömuotoisen omistusasunnon välttämättömät hoitomenot;
- 3) lämmityskustannukset;
- 4) taloussähköstä aiheutuvat menot;
- 5) kotivakuutusmaksu;
- 6) erikseen maksettavat vesimaksut;
- 7) välttämättömät asuntoon muuttoon liittyvät menot.

Jos toimeentulotuen hakijan asumiseen liittyvät menot ylittävät 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitettujen menojen tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän, hakijaa on ohjattava hankkimaan edullisempi asunto. Lisäksi hakijaa on ohjattava ottamaan yhteyttä kuntaan asuntoasian selvittämistä varten. Hakijalle on annettava hänen tosiasialliset tarpeensa huomioon ottava, riittävä määräaika edullisemman asunnon hankkimista varten. Kansaneläkelaitoksen tulee ottaa tuensaajan asumismenot huomioon täysimääräisinä tämän määräajan. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske sellaista toimeentulotuen hakijaa, jolle jo aiemmin on annettu samaa asumistarvetta koskien ohje ja määräaika hakeutua edullisempaan asuntoon.

Jos hakijalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta hankkia asuinpaikkakunnaltaan 2 momentissa tarkoitettua asuntoa, asumismenot voidaan ottaa huomioon täysimääräisenä myös määräajan jälkeen.

Voimassa olevan lain mukaan asumismenot kohtuullistetaan paikkakunnan tarpeellisen suuruisena pidettävälle tasolle, mikäli henkilön tai perheen asumismenot ovat sitä suuremmat. Poikkeus on tilanne, jossa kohtuuhintaista asuntoa ei tosiasiallisesti ole tarjolla (3 momentti). Toimeentulotukilain muutoksen yhteydessä lakiin lisättiin säännös alueellisista toimeentulotukiasioiden neuvottelukunnista (27 e §). Neuvottelukunnat voivat edistää asumismenopykälän soveltamista tiivistämällä Kelan ja alueen asumisesta vastaavien tahojen yhteistyötä.

Mikäli asumismenojen tarpeellisen suuruisena pidetystä määrästä tulee täysin ehdoton, voi tämä aiheuttaa tosiasiallisesti hankalia tilanteita. Näin on tapauksissa, joissa edullisempia asuntoja ei paikkakunnalta löydy tai mikäli yksittäinen vuokranantaja ei jostain syystä halua vuokrata henkilölle tällaista asuntoa. Toimeentulotuen viimesijaiseen harkinnanvaraiseen luonteeseen ei sovi se, ettei laissa olisi minkäänlaista tilannekohtaista joustoa. Joustamattomassa muodossaan toimeentulotuki ei täyttäisi perustuslain 19 §:n 1 momentin vaatimusta turvata välttämätön toimeentulo ja huolenpito sitä tarvitseville. Säännöksen piiriin kuuluu myös asumisen turvaaminen.

Yksi vaihtoehto on, että toimeentulotuen edellyttämä jousto siirrettäisiin katettavaksi hyvinvointialueen vastuulla olevasta täydentävästä toimeentulotuesta. Tämä vaihtoehto lisäisi painetta hyvinvointialueiden sosiaalihuollon viranomaisille ja vaatisi sinne lisäresursseja ja uusia sosiaalialan ammattilaisia. Tämä erkaannuttaisi perustoimeentulotuen muusta toimeentulotuesta tavalla, joka myös edellyttäisi, että perustoimeentulotuen asemaa ja tavoitteita suhteessa muuhun sosiaaliturvaan ja perustuslain 19 §:ään tulisi arvioida. Jos tällaista muutosta valmisteltaisiin, vaikutukset tulisi arvioida ja hyvinvointialueiden resurssit turvattava.

Kuntaa laajemmalle alueelle määriteltyt hyväksytyt asumiskustannukset voivat olla ongelmallisia perustuslain 19 §:n 1 momentin kannalta. Näin olisi tilanteessa, jossa hyväksytty asumiskustannusten suuruus olisi määritelty sellaiselle tasolle, että hyvin useissa alueen kunnissa asuville korvaus ei kattaisi lähellekään tosiasiallisia asumismenoja. Alueen määrittely kuntaa hyvin paljon laajemmalle maantieteelliselle alueelle voi aiheuttaa esityksen arvioinnin myös perustuslain liikkumisvapautta koskevan 9 §:n 1 momentin kannalta. Säännöksen mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Tämä tarkoittaa tilannetta, jossa perhe on pakotettu muuttamaan hyvinkin kauas toiselle saman alueen paikkakunnalle selvittääkseen välttämättömistä menoista. Sääntelyä tulisi arvioida siitä näkökulmasta, rajoittaako se tosiasiallisesti liikkumisvapautta aiheettomasti.

Tavoite siitä, että henkilöt hankkiutuisivat mahdollisimman edullisiin asuntoihin, on toimeentulotukilaissa jo tälläkin hetkellä. Asumisen hinnan ongelmat koskevat lähinnä Helsingin seutua ja joitakin suuria kaupunkeja. Tavoite kohtuuhintaisesta asumisesta on kirjattu myös perustuslain 19 §:n 4 momenttiin. Sen mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Tämä säännös asettaakin julkiselle vallalle velvoitteen etsiä asumiseen monenlaisia ratkaisuja ja mielellään sellaisia, että niiden avulla voitaisiin vähentää tarvetta turvautua viimesijaisen toimeentulotukeen.

Toimeentulotuen tason heikennys ja perustuslainmukaisuuden arviointi

Asumiskustannuksia koskeva 5 %:n omavastuu merkitsee perusosan vastaavansuuruista alenemaa. Viimesijaisen tuen tason alentamisen hyväksyttävyyttä on arvioitava Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden sekä perustuslain perusoikeuksien edistämistavoitteen kannalta.

Suomea sitoo YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva sopimus (TSS-sopimus) sekä Euroopan neuvoston piirissä syntynyt sosiaalinen peruskirja. Sen 13 artiklan 1 kohdan mukaan jokaiselle, jolta puuttuvat riittävät varat ja joka ei pysty hankkimaan tällaisia varoja, turvataan riittävä apu ja sairaustapauksissa hoito. Euroopan sosiaalisen peruskirjan noudattamista valvoo Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea. Se valvoo oikeudelliselta kannalta, miten jäsenmaiden sosiaaliturva noudattaa peruskirjan määräyksiä. Sosiaalisten oikeuksien komitea on arvostellut Suomen perusturvan sekä myös toimeentulotuen tasoa määrittäen riittämättömäksi sosiaalisen peruskirjan kriteerien kannalta. Viimeisin ratkaisu julkaistiin 15.2.2023.

Perustuslakivaliokunta on myös ottanut kantaa Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean ratkaisuihin käsitellessään peräkkäisinä vuosina tehtyjä indeksien jäädyttämisratkaisuja (PeVL 47/2017 vp, s. 5 ja PeVL 40/2018 vp, s. 4). Vuoden 2017 lausunnossaan valiokunta muistutti, että sopimus velvoittaa sopimuksen osapuolina olevia valtioita muun muassa luomaan sosiaaliturvajärjestelmän ja pitämään sitä yllä. Valiokunta totesi: "Perustuslakivaliokunta suhtautuu erittäin vakavasti sosiaalisen peruskirjan valvontakäytännössä esitettyihin huomioihin ja katsoo, että valtioneuvoston olisi syytä ryhtyä pikaisesti tarvittaviin toimenpiteisiin niiden johdosta." Perustuslakivaliokunta toisti kantansa vuonna 2018.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen sen kaikessa toiminnassa. Edellä mainittu turvaamisvelvollisuus tarkoittaa aktiivisia toimia ja pitää sisällään sen, ettei perusoikeuksia saisi myöskään heikentää. Perustuslakivaliokunta on huomauttanut, että niin sanotut perustuslailliset toimeksiannot on otettava huomioon myös

budjettivaltaa käytettäessä. Tähän tulisi kiinnittää huomiota erityisesti valtiontalouden säästöjä kohdennettaessa (PeVL PeVL 19/2016 vp, s. 2; PeVL 32/2014 vp, s. 2; ks. myös PeVM 25/1994 vp, s. 3 ja s. 6.). Yhteiskunnan taloudelliset voimavarat on kuitenkin oikeutettua ottaa huomioon. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan valtiontalouden säästötavoitteet taloudellisen laskusuhdanteen aikana voivat muodostaa hyväksyttävän perusteen puuttua jossain määrin myös perustuslaissa turvattujen oikeuksien tasoon. Sääntely ei kuitenkaan saa kokonaisuutena arvioiden vaarantaa perustuslaissa asetettua tukemisvelvoitetta. Valiokunta on antanut valtiosääntöisesti painoarvoa sille, että säästöihin tähtäävä perusoikeusheikennys olisi kestoltaan rajattu (PeVL 11/2015 vp ja PeVL 10/2015 vp.)

Perusoikeuteen voidaan säätää tavallisella lailla rajoituksia tietyin edellytyksin, mutta rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. Ne eivät saisi myöskään ulottua perusoikeuden ydinalueelle. Lisäksi rajoitusperusteiden tulisi olla hyväksyttäviä niiden olisi myös oltava välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Ne eivät saisi olla myöskään ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Mikäli taloudellinen tilanne edellyttää, että on välttämätöntä tehdä perusoikeuksiin heikennyksiä, niitä tulisi vasta aivan viime kädessä ulottaa viimesijaiseen tukeen. Lisäksi muutosten tulisi olla hyväksyttäviä perusoikeusjärjestelmän kannalta. Perustuslain 19 §:n 1 momentin oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon on subjektiivinen oikeus suoraan perustuslain nojalla. Lisäksi oikeus on turvattava kaikkina aikoina kaikille, myös poikkeusoloissa. Toimeentulotukeen tehtävää sen tason alentamista sekä mahdollisia muitakin tiukennuksia on arvioitava näiden periaatteiden pohjalta ja arvioitava, säilyykö kaikilla muutosten jälkeenkin kuitenkin oikeus perustuslain 19 §:n 1 momentin tarkoittamaan ihmisarvoisen elämän tarkoittamaan tukeen. Viime kädessä arvioinnin tekee perustuslakivaliokunta. Toimeentulotuen asema perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaisena tukena asettaa muutoksille ja niiden hyväksyttävyydelle erityisiä vaatimuksia.

Muita asioita

Omaisuus: Toimeentulotukiasiakkaiden kohdalla merkittävää kiinteää omaisuutta on hyvin harvoilla. Helposti realisoitava omaisuus huomioidaan jo Kelan käytännöissä ilman poikkeuksia. Muutoin varallisuuden huomioimisessa omassa asuinkäytössä olevaa asuntoa ja työvälineitä ei tarvitse realisoida. Ei myöskään autoa, jos se on työssäkäynnin kannalta tarpeen. Muu on realisoitava. Sääntely on STM:n näkemyksen mukaan riittävä ja soveltamiskäytäntö vakiintunut.

Lääkkeet: Kela käyttää lääkekustannuksiin liittyvää harkintaa, josta on muodostunut vakiintunut tulkintakäytäntö. Kela voi käyttää arvioinnissa hyväkseen lääketieteellistä asiantuntemusta. Asiasta on säädetty myös terveydenhuoltomenoja koskevassa toimeentulotukilain pykälässä ja sen perusteluissa. Sen sijaan, että rajattaisiin yksittäisiä lääkkeitä soveltamisen ulkopuolelle, tapauskohtaisen arvioinnin avulla pystytään ehkäisemään epätarkoituksenmukainen lääkkeiden käyttö. Toimeentulotukilain sääntely on STM:n näkemyksen mukaan riittävä.

Kommentoinnin kohteena ollut teksti:

16.5. klo 16.05

Toimeentulotuen ja työmarkkinatuen uudistaminen

Suomalainen sosiaaliturva perustuu jokaisen oikeuteen saada välttämätön toimeentulo ja huolenpito, jos henkilö ei sitä itse kykene hankkimaan. Samalla sosiaaliturvan tulee rakenteellaan tukea ja kannustaa yksilöä toimimaan työmarkkina-asemansa parantamiseksi. Suomessa myönnetään Pohjoismaihin verrattuna paljon vastikkeetonta toimeentulotukea, joka muodostaa kannustinloukkuja. Muutosten tavoitteena on ohjata työttömiä toimeentulotuelta palveluiden piiriin ja nopeammin kiinni työelämään. Suomi ei voi jäädä jälkeen muista Pohjoismaista, vaan sosiaaliturvan tulee olla työhön kannustavaa.

Toimeentulotuen uudistaminen

Toteutetaan toimeentulotuen uudistus, joka lisää henkilön itsenäistä selviytymistä (2§). Toimeentulotuen saamisen edellytyksenä on ensisijaisen työttömyysturvaetuuden, kuten työmarkkinatuen hakeminen ensin (2a§). Hakematta jätetty työmarkkinatuki otetaan huomioon haettuna toimeentulotuen laskennassa. Toimeentulotuki on myös ehdollinen velvoitteille, jotka koskevat aktiivista työn hakemista, koulutukseen, kotoutumiseen tai kuntoutukseen osallistumista.

Perusosan alentavaa koskevaa menettelyä nopeutetaan, sujuvoitetaan ja yksinkertaistetaan. Alentamisen kohtuullisuuden arviointimenettelyä on syytä keventää. Ohjautumista velvoittavaan aktivointisuunnitelmaan nopeutetaan alle 30-vuotiaiden toimeentulotuen saajien osalta. TYP-työllistymissuunnitelmat ovat velvoittavia ja niiden noudattamatta jättäminen johtaa perusosan alentamiseen.

Työttömyysturvan aikaiset karenssit henkilön toiminnasta työvoimapolitiittisesti moitittavalla tavalla vaikuttavat automaattisesti myönnettyyn toimeentulotuen perusosaan 40 % alentavasti. Toimeentulotuen saajaa velvoitetaan tapaamaan sosiaalityöntekijä tarvittaessa, muutoin tuki voidaan alentaa 40 % tai kokonaan evätä. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta lisätä velvoittavuutta esimerkiksi tekemällä mahdolliseksi toimeentulotuen epääminen hakijalta, joka on kieltäytynyt tarjotuista palveluista, velvoitteista tai työtilaisuuksista.

Toimeentulotuen perusosan asumiskustannuksia hallitaan jatkossa lain tai asetuksen tasolla. Toimeentulotukeen määritellään nykyistä laajaa kuntalistausta suppeammin vuokranormit valtakunnallisilla kuntaryhmillä. Vuokranormi muutetaan vastaamaan asumistuen saajien keskimääräistä vuokraa. Vuokranormin ylittäviä kustannuksia ei saa toistuvasti hyväksyä, vaan asiakkaan on löydettävä edullisempi asunto työssäkäyntialueelta. Tätä edistetään toteuttamalla asumismenoihin 5 % omavastuuosuus.

Nykyisin toimeentulotukea myönnetään henkilöille, joilla on kiinteää varallisuutta. Selvitetään, miten varallisuus huomioitaisiin tulona oikeudenmukaisesti toimeentulotukea myönnettäessä.

Kelalla tulee olla oma-aloitteisesti oikeus antaa tietoja hakijan toimeentulotukiasiakkuudesta Migrille, jotta voidaan tarvittaessa puuttua oleskeluluvan voimassaoloon. Hakija on voinut saada

oleskeluluvan opiskelun perusteella ja sen tueksi esittänyt varat elatukseensa. Mikäli henkilön saavuttua Suomeen varoja elämiseen ei ole, joudutaan toimeentulo tällä hetkellä turvaamaan toimeentulotuella.

Sairausvakuutuksen lääkekorvausjärjestelmää ja lääkkeiden maksamista toimeentulotuesta tulee tarkastella kokonaisuutena. Toimeentulotuesta on muodostunut rinnakkainen lääkekorvausjärjestelmä, joka voi asettaa asiakkaat eriarvoiseen asemaan.

Toimeentulotuen kustannukset on lähetettävä Kelasta kunnille läpinäkyvässä muodossa kuukausittaisena tiedonantona. Asiakastiedon on liikuttava eri viranomaistahojen kesken jouhevasti ja turvallisesti. Tietosuoja ei saa estää eri viranomaistahoja saamasta tarpeellista käsitystä henkilön tilanteesta, eikä tilastojen keräämistä toiminnan kehittämiseksi.

Työmarkkinatuen uudistaminen

Nykymuotoinen työmarkkinatuki uudistetaan. Työttömäksi jääneelle henkilölle turvataan laaja alkukartoitus, jonka jälkeen hän vastaanottaa yksilöllisiä ja työllistymistä edistäviä palveluita. Erityisesti nuoret alle 30-vuotiaat ohjataan nopeasti työllisyyspalveluiden piiriin.

Etuuden yhteydessä olevaa palveluprosessia uudistetaan vastaamaan asiakasryhmän tarpeisiin, tarjoamaan palveluita ja ohjausta eri tilanteisiin. Etuuden lähtökohtana on velvoite osallistua palveluihin, jotka koskevat aktiivista työn hakemista, koulutukseen, kotoutumiseen tai kuntoutukseen osallistumista.

Työmarkkinatuen nettotaso vastaa toimeentulotuen yksin asuvan lapsettoman perusosan tasoa, nykyiset lapsikorotukset säilyttäen. Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen kielitaidon tavoitetaso on B1, jolla pärjää auttavasti työelämässä. Osoittamalla kotimaisen kielen osaaminen joko peruskoulun päättötodistuksella tai kielitaitotasolla B1 voi saada työmarkkinatuen kielilisen, jolloin työmarkkinatuki vastaa tasoltaan nykyistä.

Sovitellun työttömyysturvaetuuden nostajalta voidaan aina edellyttää kokopäivätyön hakemista tai osallistumista TE-palveluiden toimintaan osa-aikaisen työnteon rinnalla.

Muuta osaksi asumistukia:

Lisäksi selvitetään tarve siirtää osa yleisen asumistuen rahoitusvastuusta kunnille.